

Poslovno-etička dilema 2025/2026.

Predložena dilema

Član ste stručnog tela koje treba da se izjasni o eventualnom uključivanju osnovnih škola u jednom gradu u pilot-projekat kojim bi se isprobavala upotreba veštačke inteligencije (VI) u izvođenju nastave. Neposredan povod za kreiranje ovog projekta jeste nastojanje da se reši problem oskudice nastavnog kadra u pojedinim predmetima. To su oni predmeti koji su u obrazovnim programima zastupljeni sa velikim brojem časova, poput matematike i engleskog jezika, ali za čije poučavanje vlada sve manje ili gotovo nikakvo interesovanje. No, ozbiljniji sistemski razlog leži u strelovitom napretku koji je ostvaren u mašinskom učenju i, sledstveno, razvijanju obrazovnih programa na bazi VI. Sve ukazuje na to da će ovo biti put kojim će krenuti školski sistemi u budućnosti, odnosno, njihova radikalna promena.

U slučaju koji razmatramo, pilotirala bi se, i to u višim razredima (VII i VIII), zamena stvarnog nastavnika matematike virtuelnim, kreiranim u programu VI, koji bi u potpunosti preuzeo sve njegove uloge i funkcije. Postojeći nastavnici bili bi, sa svoje strane, aktivno uključeni u procenu efekata učenja i napredovanja učenika, kao i efikasnosti inovativnih metoda učenja i načina ocenjivanja.

Pošto ste na mestu onih koji odlučuju o pridruživanju škola projektu i o njegovoj svrhovitosti, kako biste odvagali i na kraju doneli svoju odluku? Vidite li ikakve prednosti odnosno nedostatke u ovom obrazovnom eksperimentu i pre nego što se njegovi stvarni učinci provere i izmere?

Zahtevi zadatka

Vaš odgovor treba da bude uobličćen na sledeći način:

1. Napišite **kratak rad u formi koncepta** u kome **skicirate argumentaciju** kojom će se rukovoditi vaša odluka. Rad ne treba da ima formu eseja, ne piše se, dakle, kao celovit tekst, već sadrži samo tražene elemente iznesene po stavkama i izražene u formi rečenice. To znači da ćete **po stavkama** navesti sve razloge „za i protiv” uključivanja u ovaj projekat, ali i u odnosu na čitavu zamisao nastave izvođene putem VI. Razlozi će svakako biti onakvi kakvim ih vi vidite, no nastojte da razgranate i produbite argumentaciju tako da ne ostane na prvom koraku i da ništa prećutno ne podrazumeva. U tome će vam strateški pomoći predviđanje i zapisivanje **potencijalnih kontraargumenata** onome za šta se zalažete, na koje onda odgovarate novim argumentima.
2. Dalje, **struktura** u kojoj ćete izložiti argumentaciju treba sadrži četiri koraka:

- **Tvrđnje** od kojih polazite i koje treba da opravdate (tzv. teze “za” ili “protiv”).
- **Argumenti** ili obrazloženja kojima te tvrdnje podupirete ili obarate.
- **Podrška argumentaciji**, koja može da se sastoji napr. u navođenju primera, rezultata istraživanja (ako ih ima), poređenju iskustava, pozivanju na načela i svrhe (u ovom slučaju obrazovanja) itd. Obavezno uključite i **sopstveno dačko iskustvo** kao deo obrazloženja zbog čega biste doneli ovakvu ili onakvu odluku.
- Pretpostavljeni **uticaj** koji bi uvođenje ili neuvođenje virtuelnog nastavnika imalo na savladavanje nastavnog programa, zatim na sve koji su uključeni u obrazovni proces, pa i na prirodu obrazovanja kao takvu.

Pomoć (sugestije)

Traži se da vaša argumentacija uzme u obzir širi okvir u kome ćete razmatrati dati slučaj. Tu bi se npr. mogla konsultovati ispitivanja iskustava učenja putem VI, a i njegovih dometa. Kako bi izgledali svi aspekti nastave u takvom aranžmanu? Razmišljajte, isto tako, i o sledećim momentima koje ova tema otvara:

- Može li se vođenje celokupnog procesa učenja prepustiti veštačkoj inteligenciji? Ako da - zašto, ako ne - opet zašto?
- Da li je obrazovanje u nekom predmetu samo učenje određenog sadržaja ili je to proces koji se odvija u složenom kontekstu? Šta sve, pored nastavnika, ima važnu funkciju u procesu učenja? I da li to može biti zadržano ili prisutno u ovom projektu?
- Igra li karakter nekog nastavnog predmeta ovde ključnu ulogu? Ima li matematika (ili treba li da ima) drugačiji status od ostalih predmeta, tako da se samo na nju može primeniti ova inovacija?
- Šta bi razlikovalo virtuelnog, VI-nastavnika od stvarnog, fizički prisutnog (makar i onlajn) nastavnika?

Vrednovanje radova

Kao što se može primetiti, tema je slojevita i podložna debati. Mera u kojoj ćete svestrano „zaroniti” u njenoj analizi biće od primarnog značaja za ocenjivanje vrednosti vašeg koncepta. Vrednovaće se, isto tako, kvalitet i kvantitet iznetih argumenata, odnosno kontraargumenata, i još konkretnije: koliko su “jaki” i uspešno podupiru iznete stavove, da li pate od unutrašnjih protivrečnosti, koliko su originalni i jasno izneseni. Na osnovu tih kriterijuma doneće se odluka o užem izboru kandidata koji će biti pozvani da koncepte razrade u onlajn organizovanom razgovoru sa ocenjivačima. Odluka o krajnjem pobedniku biće zatim doneta u roku ne dužem od pet dana.